

INSTYTUT HISTORII PAN	
Wniosek: 28/07/2020	Znak:
Ref: eury	Zat:

Warszawa, 25 lipca 2020

Prof. Barbara Engelking

IFiS PAN

**Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr Katarzyny Person-Wooddin
prowadzonym przez Instytut Historii Nauki PAN w Warszawie**

W odpowiedzi na uchwałę Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dn. 6 maja 2020 roku zapoznałam się z przesłanymi mi materiałami obrazującymi rozwój kariery i kompetencji naukowych dr Katarzyny Person-Wooddin oraz dokumentującymi jej działalność naukową i edytorską w okresie od uzyskania stopnia doktora do złożenia wniosku o postępowanie habilitacyjne. Kierując się kryteriami zawartymi w *Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 14 marca 2003 r.* oraz w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r.* formułuję poniższą ocenę osiągnięć Habilitantki.

I. Ocena aktywności naukowej, edytorskiej i dydaktycznej Habilitantki w okresie po uzyskaniu stopnia doktora

Dr Katarzyna Person-Wooddin w 2010 r. uzyskała stopień doktora nauk historycznych na University of London na podstawie rozprawy *„We didn't even know they were Jewish”. Assimilated, acculturated and baptised Jews in the Warsaw Ghetto*. Od 2012 r. jest zatrudniona w Żydowskim Instytucie Historycznym w Warszawie.

Po uzyskaniu stopnia doktora Katarzyna Person-Wooddin prowadziła aktywne działania naukowe: opublikowała 14 autorskich artykułów w czasopismach – siedem po angielsku (w tym dwa to anglojęzyczne wersje polskich tekstów) oraz siedem po polsku. Ponadto pięć artykułów opublikowała tomach zbiorowych (cztery po angielsku, jeden po polsku). Jest także autorką siedmiu opublikowanych

recenzji (pięciu po angielsku, dwóch po niemiecku). Habilitantka opublikowała także dwie monografie: jedną na podstawie rozprawy doktorskiej *Assimilated Jews in the Warsaw Ghetto 1940-1943*, (Syracuse University Press 2014) oraz drugą, zatytułowaną *Policjanci. Wizerunek Żydowskiej Służby Porządkowej w getcie warszawskim* (ŻIH 2018).

Do działań naukowych dr Katarzyny Person-Wooddin należą także działania edytorskie i redakcyjne w publikacji tekstów źródłowych w niezwykle ważnej edycji Archiwum Ringelbluma. Jest współautorką pięciu tomów edycji ARG (5,7,14, 23 i 33 wydawanych w latach 2011-2019), a także anglojęzycznego tomu o życiu codziennym warszawskiego getta. Habilitantka jest także redaktorką innych tekstów źródłowych: *Dziennika* Abrahama Lewina (2015) oraz materiałów ORT (2012, język angielski).

Dr Katarzyna Person-Wooddin kierowała dwoma grantami badawczymi, w dwóch innych była członkiem zespołu. Od 2010 r. Habilitantka uzyskała cztery stypendia i trzy staże zagraniczne. Wygłosiła 29 referatów na konferencjach i seminariach w Polsce, Francji, Izraelu, Niemczech, Anglii, Stanach Zjednoczonych, Australii i Japonii. Ponadto brała udział 26 dyskusjach panelowych lub otwartych seminariach w Polsce i za granicą.

Na tle imponującej aktywności naukowej, edytorskiej i popularyzatorskiej, osiągnięcia dydaktyczne Habilitantki są zaskakująco skromne, co jest zrozumiałe, jako że nie pracuje ona na uczelni, a w instytucie badawczym. Dr Katarzyna Person-Wooddin była wykładowcą konwersatorium na UW, seminarium na Monash University, asystentem na seminarium w University of London, gościnnie prowadziła seminaria na innych uniwersytetach oraz inne okazjonalne zajęcia dla studentów. Z autoreferatu wynika, że Habilitantka nie prowadziła systematycznych zajęć dydaktycznych, nie promowała żadnych prac licencjackich czy magisterskich, chociaż jest opiekunem naukowym jednej pracy doktorskiej. Osiągnięcia dydaktyczne nie są jednak obecnie wymagane do nadania stopnia doktora habilitowanego, choć moim zdaniem stanowią istotny element samodzielności pracownika naukowego.

Podsumowując: Habilitantka w okresie po doktoracie, uzyskanym w 2010 roku, wykazała się imponującą aktywnością naukową, nakierowaną przede wszystkim na pisanie artykułów, działania edytorskie oraz wygłaszanie referatów na konferencjach.

II. Ocena osiągnięcia naukowego w przewodzie habilitacyjnym

Jako osiągnięcie naukowe dr Katarzyna Person-Wooddin przedstawiła monografię *Dipisi. Żydzi polscy w amerykańskiej i brytyjskiej strefach okupacyjnych Niemiec, 1945-1948*, opublikowaną w 2019 r. przez Żydowski Instytut Historyczny.

Monografia ta składa się z jedenastu rozdziałów, w których Autorka przedstawia najrozmaitsze aspekty sytuacji, w jakiej znaleźli się Żydzi w obozach Displaced Persons na terenie powojennych Niemiec. Książka zawiera także *Aneks*, w którym zawarto bardzo interesujące źródła: kilkanaście artykułów (przetłumaczonych z jidysz) z prasy ukazującej się w obozach DP. Monografia opiera się na bogatej bazie źródłowej; Autorka wykorzystała zarówno opracowania innych badaczy, jak i źródła pierwotne – relacje, świadectwa, prywatne listy i wspomnienia indywidualnych Żydów (oraz Polaków w obozach DP), w tym – rzadko wykorzystywane wczesne relacje nagrywane (także w obozach DP) przez Davida Bodera. Dr Katarzyna Person-Wooddin opiera się w monografii na dziesiątkach dokumentów – sprawozdaniach instytucji żydowskich czy organizacji pomocowych, polskich oficerów łącznikowych, komitetów obozowych, a przede wszystkim – żydowskiej prasie publikowanej wówczas na terenie Niemiec.

Opisane zostało powstawanie obozów dla więźniów wyzwolonych na terenie Niemiec w brytyjskiej i amerykańskiej strefach okupacyjnych oraz rozwój obozów związanych z przybywaniem do nich uchodźców-Żydów z Polski; działalność organizacji pomocowych; rozmaite konflikty zarówno wewnątrz społeczności, jak i pomiędzy Żydami a dipisami innych narodowości czy napięcia pomiędzy nimi a lokalnymi Niemcami oraz władzami okupacyjnymi czy przedstawicielami

organizacji pomocowych. Interesująco są przedstawione – wynikające z różnych przyczyn – napięcia i konflikty pomiędzy tymi grupami, jak np. niechęć i agresja do Niemców wynikająca z doświadczeń wojennych i potrzeby zemsty.

Opisany jest antysemityzm w obozach oraz oczekiwania i nadzieje Ocalałych, ich relacje z innymi byłymi więźniami, a także różne strategie życiowe, na przykład dotyczące własnej tożsamości i kraju przyszłego osiedlenia. Kwestia kształtowania się nowej tożsamości jest bardzo interesująca – Autorka pokazuje, jak Żydzi - dipisi odrzucali przeszłość (także w wymiarze językowym), i jak tworzyła się ich nowa tożsamość – ocalałego z Zagłady. Autorka przedstawia proces zmiany tożsamości, stopniowego odrywania się od przeszłości, przemianę polskich Żydów w Żydów z Polski, poszukujących innego miejsca do życia.

Interesujący dla mnie był – szkoda, że tylko zarysowany – wątek pojawiający się w trzecim rozdziale, dotyczący postrzegania urazów psychicznych i psychoanalitycznego podejścia do dipisów. Chciałabym się dowiedzieć o wiele więcej na temat ich psychologicznego i emocjonalnego funkcjonowania. W monografii brakuje właśnie tego psychologicznego wymiaru – właściwie nie dowiadujemy się wiele o przeżyciach bohaterów książki, autorka jest skupiona na kontekście organizacyjnym i społecznym, wymiar jednostkowy jest mało obecny (choć kilkakrotnie cytowane są fragmenty listów).

Natomiast wymiar społeczny jest stale obecny w książce – Habilitantka, opisuje wszelkie sfery życia społecznego żydowskich dipisów. Najważniejszym wątkiem książki jest samoorganizacja tej społeczności w obozach na terenie Niemiec. Przedłużający się tam pobyt, niechęć (lub niemożność) do powrotu kraju pochodzenia oraz trudności emigracyjne powodowały konieczność organizowania wielowymiarowego i bardziej trwałego życia na miejscu. Niemal natychmiast po wyzwoleniu wyłaniano reprezentacje w poszczególnych obozach, które stawały się zaczątkiem żydowskiego samorządu, który stopniowo przejmował częściową przynajmniej odpowiedzialność za funkcjonowanie obozów przez samych dipisów.

W obozach powstawały przedszkola, szkoły różnych szczebli, organizowano wykłady, kursy, seminaria, życie naukowe i artystyczne: kina, centra rekreacyjne,

kluby sportowe. W jednym z większych obozów, w Landsbergu „dipisi prowadzili szpital, klinikę dentystyczną, wydawali tygodnik. (...) Zorganizowali własną policję, sądy, straż pożarną i wydział sanitarny. Odbywały się konferencje, szkolenia, koncerty, debaty i wykłady na tematy historyczne, naukowe, polityczne i kulturalne. Dipisi rozprawiali dary, gotowali i podawali jedzenie, prowadzili pralnię i łaźnię, utrzymywali i odnawiali budynki obozowe. W pustej zbrojowni z pomocą materiałów z rozpadającej się drewni zbudowali teatr z widownią na 1100 osób z profesjonalną sceną i wszystkimi urządzeniami” (s. 156).

Sporo miejsca Autorka poświęca wewnętrznym konfliktom wspólnoty dipisów – tym dotyczącym przeszłości (rozliczenia), teraźniejszości (kwestie reprezentacji wobec władz okupacyjnych) i przyszłości (religii, ideologii, w szczególności syjonizmu i języka, w szczególności jidysz). Przedstawia rozmaite poglądy i stanowiska odwołując się często do tekstów publikowanych w prasie wydawanej przez dipisów, opisuje tworzenie się społeczności wokół ideologii syjonistycznej, marzenie o budowaniu państwa żydowskiego w Palestynie. Jednak, jak się okazuje, w końcu większość dipisów wyemigrowała do krajów innych (USA, Kanada, Australia) niż Palestyna.

Jednym z interesujących wątków książki jest także kwestia pamięci i upamiętniania zmarłych. Jak się wydaje, odbywało się to głównie przez rozmaite akademie i uroczystości religijne. Szkoda, że w tym rozdziale (lub w innym miejscu) Autorka nie napisała więcej o Zagładzie. Wątek Zagłady pojawia się bowiem w książce zaskakująco rzadko. Właściwie nie dowiadujemy się wiele przeżyciach dipisów i o ich refleksji na temat własnych doświadczeń. W kilku miejscach pojawiają się stwierdzenia, których niestety Autorka nie rozwija, jak choćby potencjalnie bardzo interesującego wątku negatywnej selekcji w czasie Zagłady, o czym pisał także Primo Levi. Interesowałoby mnie rozwinięcie i skomentowanie tego stwierdzenia. Brak komentarzy, a szerzej – głębszej analizy i interpretacji jest w ogóle pewną słabością monografii. Autorka dostarcza nam niezwykle interesujący i bogaty opis faktów, nie dowiadujemy się, jednak, co ona sama na temat wielu przedstawionych zagadnień myśli. Uderza to np. w

przypadku relacjonowania pogromu kieleckiego, który, rzecz jasna, odbił się wśród dipisów szerokim echem. Habilitantka przytacza rozmaite artykuły prasowe na ten temat, relacjonuje rozmaite interpretacje – zabrakło mi jednak autorskiego wyjaśnienia i komentarza na temat tego wydarzenia.

Bardzo interesującym dla mnie wątkiem była także kwestia rozliczeń pomiędzy dipisami, sądów społecznych i osądzania zachowań z okresu wojny. Czy wszyscy, którzy przeżyli, uważali, że był to okres „moralności wyłączonej”, świata, w którym obowiązywały inne reguły i zasady, odmienna etyka? Czy faktycznie nikt, kto nie przeżył Zagłady, nie jest w stanie zrozumieć Ocalałych? Byłoby ciekawe dowiedzieć się, co Autorka myśli na ten i inne tematy.

Podsumowując: zdaję sobie sprawę, że brak obecności głosu Autorki w książce może być jej świadomym wyborem, by pozostać całkowicie „przezroczystą”, by przedstawiać rzeczywistość jak najbardziej obiektywnie, pokazując rozmaite punkty widzenia i stanowiska bohaterów wydarzeń, a samej pozostać w cieniu. Dlatego, mimo że brakuje mi w tej książce własnego głosu Autorki, monografię *Dipisi. Żydzi polscy w amerykańskiej i brytyjskiej strefach okupacyjnych Niemiec, 1945-1948* oceniam jako znaczące osiągnięcie naukowe. Tym bardziej, że jest to pierwsze ukazujące się w Polsce opracowanie tematu, oparte na ogromnej bazie źródłowej, poruszające większość najważniejszych zagadnień dotyczących życia polskich Żydów w obozach DP w powojennych Niemczech.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę opisane w I części recenzji naukowe osiągnięcia Habilitantki oraz pozytywnie oceniając jej monografię *Dipisi. Żydzi polscy w amerykańskiej i brytyjskiej strefach okupacyjnych Niemiec, 1945-1948*, która została przedstawiona jako osiągnięcie habilitacyjne, stwierdzam, że dotychczasowy dorobek dr Katarzyny Person-Wooddin spełnia ustawowe kryteria, wymagane od kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Barbara Fupelleing